

Svetový rok boja proti nádorovej bolesti a história svetových rokov boja proti bolesti

MUDr. Marta Kulichová, CSc.

ACHB-KAIM, MFN a JLF UK, Martin

Paliat. med. liec. boles., 2009, 2(1): 8

Súčasný rok (1.10.2008–1.10.2009) je **Svetovým rokom boja proti nádorovej bolesti**. Vyhlásil ho úradujúci prezident IASP (Medzinárodná asociácia pre štúdium a liečbu bolesti) G. F. Gebhart. Slovenská spoločnosť pre štúdium a liečbu bolesti (SSŠLB), ktorá je riadnym členom IASP, a jej Sekcia paliatívnej medicíny sa k tejto iniciatíve pripájajú a podporujú ju.

Na začiatok si dovoľím krátku retrospektívu, keďže tento časopis je primárny, aby bol prítom. Tradícia začala 8.–13. októbra 2001, kedy EFIC (Európska asociácia IASP spoločností) usporiadala pod záštitou Európskeho parlamentu prvý Európsky týždeň boja proti bolesti. Vtedy bola publikovaná **EFIC deklarácia o chronickej bolesti**, podľa ktorej je bolesť najväčším zdravotníckym problémom súčasnej Európy. Odvtedy je v Európe každoročne druhý októbrový týždeň venovaný boju proti bolesti. Aktivita EFIC-u našla odzvu aj v IASP. V poradí 4. Európsky týždeň boja proti bolesti sa konal 11.–17. októbra 2004 a jeho úvodný deň – **11. október bol vyhlásený za Svetový deň boja proti bolesti** (GDAP = Global Day Against Pain). Celosvetová kampaň začala v Ženeve, za podpory Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO), s témou „Úľava od bolesti by mala byť základným ľudským právom“. V ďalších rokoch to boli témy: Bolesť u detí (2005/2006), Bolesť v starobe (2006/2007) a Bolesť u žien (2007/2008). Všetky kampane boli úspešné a priniesli komplexný pohľad na problematiku.

V tomto roku sa pozornosť IASP a všetkých jej členských algeziologických spoločností sústreďuje na **bolesť u ľudí s diagnózou rakoviny**. Cieľom kampane je „zvýšiť informovanosť, zlepšiť liečbu bolesti a poskytnúť všemožnú podporu všetkým, ktorí ju potrebujú“, s nádejou, že tento program poslúži ako prvý dôležitý krok k zlepšeniu kvality liečby nádorovej bolesti a zníženiu utrpenia ľudí s rakovinou na celom svete. Špeciálne úsilie bude venované tomu, aby sme:

- podporili adekvátnu diagnostiku a liečbu nádorovej bolesti vzdelanými špecialistami-algeziológmi,
- sprístupnili najvhodnejšie liečebné postupy liečby nádorovej bolesti pre najširšiu populáciu postihnutých a ich lekárov,
- podporili a zintenzívnili výskum patofyziológie nádorovej bolesti,
- iniciovali vývoj nových liečebných postupov na odstránenie bolesti a utrpenia u pacientov s nádorovou bolesťou.

Odpoveď na otázku, prečo bola vybratá práve táto téma, je bezprecedentná, keď zoberieme do úvahy existujúce štatistické údaje. Na ich základe vieme, že nádorové ochorenie sa každoročne diagnostikuje u viac ako 10 miliónov ľudí na svete, pritom približne 6,6 miliónov ľudí na svete každý rok na rakovinu umrie.

Bolesť je s rakovinou spojená a veľmi sa jej týka. Hoci nesprievádza toto ochorenie vždy, je extrémne častá. Bolesť má približne 1/3 dospelých v aktívnej liečbe a 2/3 tých, u ktorých je ochorenie v pokročilom štádiu. U detí s nádormi sú skúsenosti podobné. Bolesť je prítomná v každej etape ochorenia. Mnohí pacienti s nádormi navštívia lekára, pretože majú bolesť, čo môže byť prvým symptómom ochorenia. Vyšetrenia používané na diagnostiku ochorenia, vrátane biopsií či iných testov, môžu byť tiež bolestivé. Samotná liečba nádorov je často spojená s akútnou, či chronickou bolesťou. Pre mnohých pacientov na svete zostáva rakovina najhroznejším ochorením, ktoré je zdrojom mnohopočetných strát nielen pre pacienta, ale tiež pre jeho blízkych. Pacienti majú väčší strach z umierania v bolesti ako z umierania samotného. Dôležité je, že hoci je bolesť najobávanejším symptómom u pacientov s rakovinou v každom štádiu ochorenia, vo väčšine prípadov môže byť adekvátne odstránená.

Je pravda, že mnohé typy nádorov sú diagnostikované a liečené včas a veľa pacientov sa každoročne vylieči. Napriek tomu štatistické údaje ukazujú, že ďaleko viac pacientov s nádormi má bolesti vo vzťahu k rakovine. Je to spôsobené viacerými okolnosťami, ktoré často presahujú problém samotného vyvolávajúceho ochorenia. Najväznejšie je, ak pacienti odmietajú účinnú liečbu bolesti pre rôzne mýty a obavy. Opiofóbia ešte aj dnes pretrváva nielen u pacientov a ich rodín, ale aj u niektorých zdravotníkov. V niektorých krajinách je to štátna reštrikcia, či finančné limitácie, ktoré spolupôsobia pri dosiahnutí účinnej medikácie, vrátane opioidov. Vďaka pokroku, ktorý sa dosiahol na poli liečby rakoviny, narastá počet prežívajúcich pacientov s rakovinou, pričom však narastá aj počet bolestí. Či už ide o bolesť pooperačnú, postradiačnú, chemoterapiou indukovanú neuropatickú bolesť, či muskuloskeletálnu v súvislosti s hormonálnou liečbou.

Nádorovú bolesť ovplyvňuje viacero faktorov a mnohé z nich sú v priamom vzťahu so schopnosťou kontrolovať bolesť samotnú. Radíme sem emócie, vrátane strachu a depresie. Uvedomovanie si neschopnosti zbaviť sa bolesti robí bolesť katastro-

fálnou a beznádejnou. Spolupôsobí tu aj sociálny kontext, vrátane podpory, či nedostatku podpory pacienta jeho vlastnou rodinou. Tieto faktory, spolu s fyzickými, orgánovými a neuropatickými komponentami sú základnými atribútmi nádorovej bolesti. Ak raz budeme lepšie vedieť chápať neurofyziologickú podstatu psychosociálnych kontextov, ktoré modulujú bolesť, budeme sa lepšie vedieť postaviť k liečbe a vedeniu nádorovej bolesti. Navyiac, zvýšené pochopenie nám umožní určiť tie psychosociálne intervencie, ktoré budú ďalej redukovať bolesť a utrpenie spojené s nádorovou bolesťou.

V každom prípade, dôsledky neliečenej nádorovej bolesti sú devastujúce. Zahŕňujú funkčné poškodenie, imobilitu, sociálnu izoláciu, emočné a duševné strádanie. Niekedy samotná nádorová bolesť, ak nie je adekvátne liečená, môže viesť k zhoršeniu potenciálne liečiteľného ochorenia. Má teda jednoznačne negatívny dopad na život pacienta.

Záverom treba povedať, že napriek tomu, že zdravotníctvo i vlády venujú veľkú pozornosť bolesti a utrpeniu ľudí s rakovinou, je potrebné urobiť oveľa viac. IASP a jej členské spoločnosti potrebujú k tomu aj pomoc masovokomunikačných prostriedkov. Cieľom je zlepšiť vzdelávanie nielen u zdravotníckych poskytovateľov, vládnych aj mimovládnych organizácií, ale aj u najširšej populácie obyvateľov. Táto výzva sa preto týka všetkých zainteresovaných, aby sa pripojili a pomohli riešiť tento životne dôležitý problém. Je to kardinálna otázka nielen pre chorých s rakovinou, ich príbuzných, priateľov, zdravotníkov, ale aj pre všetkých ľudí. Každý deň sa totiž ktokoľvek z nás môže ocitnúť na postihnutej strane. Toto všetko je dôvod, prečo je potrebné sa uvedenou problematikou zaoberať. Podľa súčasných poznatkov je bolesť u pacientov s rakovinou až v 95% prípadov zbytočná a môže byť viac-menej jednoducho liečiteľná. Prítomnosť samotnej jej adekvátnej kontroly prispieva nielen k zlepšeniu kvality života, ale aj k jeho podstatnému predĺženiu!

Zdroj: www.iasp-pain.org/GlobalYear/CancerPain, www.pain.sk

MUDr. Marta Kulichová, CSc.

ACHB-KAIM, MFN a JLF UK
Kollárova 2, 03659 Martin
kulichova@mf.n.sk

